

Jaume Gassull

Al *Quadern* anterior dedicava aquesta col·laboració a mossèn Fenollar, un capellà poeta de la València del segle XV i començaments del XVI, cappare d'una fèrtil tertúlia literària que fou el pal de paller de l'escola satírica valenciana d'aquella època. Aquesta la dedico al qui fou contrapunt i amic del clergue lletraferit, autor —sol o en companyia d'altres— d'una producció també força considerable.

Jaume Gassull nasqué a València —altres diuen que a Nàpols, però deuria ser accidentalment— cap al 1455, fill d'Andreu Gassull. El seu pare havia estat conseller i secretari d'Alfons el Magnànim, al qual havia acompanyat a Nàpols. Andreu, vidu d'Al-donça, la seva primera muller, amb la qual havia tingut una filla, Violant, es tornà a casar. Amb Isabel, la segona esposa, tingué tres fills més: Jaume, que segurament fou el primogènit; una noia, Beatriu; i un altre noi, Andreu. Aquest darrer, nomenat hereu de la mare, n'heretà també el cognom de fadrina, i fou conegut per tant com a Andreu Almenar.

Poques coses se saben de la vida de Gassull. Segurament no es casà, ja que no se li han trobat capitulacions matrimoniales, a diferència dels seus germans i la seva germanastra. Consta com un dels cavallers als qui la ciutat nomenà per guardar una porta de la muralla, la de Quart, amb motiu d'una pesta, l'any 1487. I poca cosa més: intervingué en una operació mercantil amb safrà... També se sap que la família vivia de renda, com es pot deduir d'una àpoca de 1506, que atorgà per procura de la seva mare. Aquest document notarial diu així:

Sia a tots cosa manifesta que jo, en Jaume Gaçull, cavaller, habitador de la ciutat de València, en nom e axí com a procurador de la magnífica na Ysabel Gaçull, muller que fonch del magnífich mossèn Andreu Gaçull, quòndam secretari del rey nostre senyor, pare e mare meus, segons que de la dita procura consta ab carta rebuda per lo discret en Lluís Collar, notari, a 29 de janer 1487, regonech a vosaltres, honorables justícia, jurats, prohòmens e universitat de la vila de Borriana (o...) me haveu pagat tots aquells LX sous per interessos de censals...

Abans he dit que Gassull fou una mena de contrapunt de Fenollar. Es deu tractar, segurament, del precedent més remot en la llengua catalana de la discussió entre puristes i populistes, entre els noucentistes de la depuració de l'idioma i figures com Pere Aldavert o Rusiñol, impertèrrits mantenidors del català escrit "tal com sona".

A les *Regles d'esquivar vocables...*, intent primerenc de construir una llengua elegant, Gassull hi oposà *La brama dels llauradors de l'Horta de València*, una defensa en forma de catàleg dels modismes dels pagesos locals, guarnit amb alguns jocs de paraules amb doble significat, com "fó tras l'aladre" ('anà darrere / fotogràs l'aladre'), per exemple. La dedicatòria de l'obra no enga-

nya: "Contra lo venerable mossèn Bernat, prevere, ordenada per lo magnífich mossèn Jaume Gassull, cavaller."

Gassull col·laborà en *El procés de les olives*, obra col·lectiva de la tertúlia de Fenollar. Aquest volum fou publicat conjuntament amb una llarguíssima obra d'ell tot sol, *Lo sompni de Johan Johan*, un irònic litigi entre homes i dones, pel mateix conflicte del *Procés...*: si els vells han de gaudir o no del sexe amb noies joves.

L'obra és misògina, com s'escau a l'època i l'escola, però força més continguda que *l'Espill* de Jaume Roig, la famosa codolada en la qual Roig només salva dues dones de tot el gènere femení: la verge Maria i Isabel Pellicer, la difunta muller.

Lo sompni... és un somni, com el de Bernat Metge. El somniador somnia que és l'amant d'una dama que acaba de parir, amagat sota el llit, sorprès per l'arribada del dia, i que escolta la conversa de les conegudes que la visiten. Les dames, assabentades del *Procés...*, decideixen dur els vells al tribunal de Venus, la deessa de l'amor, puix és dona i suposen que els serà favorable. El litigi adopta els ritus judicials de l'època, cosa que permet capir la docta i avui ignorada tradició judicial autòctona, plena de citacions d'autoritats. El caire de la sentència és l'esperat i no sorprendrà ningú —com donar a jutjar l'Estatut de Catalunya al Tribunal Constitucional espanyol...

A més d'aquestes dues obres, Gassull també participà en el certamen "en llahor de la Verge Maria", del qual fou mantenidor Fenollar i del qual vaig parlar al número anterior de *Quadern*. Finalment, també va fer un parell d'incursions en llengua castellana: dues gloses, una d'un breu poema de Jorge Manrique (*No sé por qué me fatigo*) i una altra del Salm 129 (*De profundis...*). Els Trastàmara, a poc a poc, anaven fent penetrar el castellà als dominis recentment adquirits amb el compromís de Casp.

Y dix hu dels pròmens ab veu entonada:
 -«Sapiau, mossényer, qu'antany, no ha molta,
 en contra nosaltres, sens pus, fó donada
 una, com li diuen sentença malvada,
 puix vostra bondat nos ou hi 'ns escolta,
 la qual fó d'inichs y de molts ultratges,
 y en gran vituperi de tots y gran gangle¹,
 c'are llà 'ns bandeja los nostres lenguatges;
 per hon s'àn mogut los nostres coratges
 a fer que d'uy més de nós ningú 's jangle²».

E yo 'ls responguí: -«Qui és lo coronista
 que us à enfellonits ab exa sentència?»
 -«Mossényer meu, no, -dix ell- no és jorista,
 mas ans és prevere y molt gran coblista,
 y és d'esta Seu, d'ací de València;
 té nom tan revés, mal dogal l'estire!
 Que bé ensertillar me par qu'el poguera:
 fenoll o espígol, me par que retire...».
 Dich yo: -«Fenollar!». -«Ho llamp qu'el regire!
 Que ver vós dieu -dix ell- car ell era».

-«Al cap de la llengua me par qu'el portàveu,
 que yo stich pasmat com no l'escopíeu.
 Mas, puix sé qui és, vejam hon anàveu,
 ni que, per axò, fer delliberàveu

... ..
 de punta en blanch». -«Tot dret a sa casa,
 de volta voluta 'nam a cercar-lo,
 y a da-me'n y pren-te'n, y a foch y a brasa,
 y al bell tricotraco, y a bon tall d'espasa,
 fins n'ixquen exutes, molt bé castigar-lo».

-«O, val Déu! germans, -dich yo- y no ü fésseu,
 ni en tanta angoxa per res no us posàsseu,
 y ab tot que rahó molt més ne tinguésseu,
 contra ningun clergue nul temps permetésseu
 de fer tal escàndil, ni anch ho pensàsseu;
 mas, sols un *poquito* vullau reposar-vos,
 y vostra furor un poch ara cesse:
 perquè, Déu aydant, yo puch bé aydar-vos,
 que més no us caldrà d'axò curruxar-vos,
 así tots sou contents que yo m'ï entravesse».

De *La brama de llauradors*

¹ Jangle (ant.), burla.

² Íd.

EDICIONS DE GRÀFIC SET

FINA MICALLES

TESTAMENT VITAL

EDICIONS DE GRÀFIC SET

JOSEPA BLANCH

PASSEJANT PEL MÓN

EDICIONS DE GRÀFIC SET

El put petit

De venda en llibreries